Oświadczenie złożone
przez senator Ewę Monikę Kaliszuk
na 65. posiedzeniu Senatu
w dniu 24 września 2026 r.

Oświadczenie skierowane do minister rodziny, pracy i polityki społecznej Agnieszki Dziemianowicz-Bąk

Szanowna Pani Ministro!

Dziękuję za odpowiedź na moje oświadczenie senatorskie nr 61-1601 dotyczące bezdomności młodych osób.

Przedstawione przez ministerstwo dane potwierdzają, że mamy do czynienia z problemem wymagającym szczególnej uwagi. W przeprowadzonym w marcu 2026 r. ogólnopolskim badaniu zidentyfikowano 1 tysiąc 232 osoby w wieku 18–25 lat znajdujące się w kryzysie bezdomności. W badaniu z 2024 r. zidentyfikowano 1 tysiąc 22 takie osoby, a zatem nastąpił wzrost o ok. 21% w ciągu zaledwie 2 lat.

Doceniam informacje dotyczące działań podejmowanych i planowanych przez ministerstwo, w tym rozwoju mieszkań treningowych i wspomaganych, programu „Pokonać bezdomność", projektów finansowanych ze środków europejskich, a także przygotowywanych zmian dotyczących procesu usamodzielniania wychowanków pieczy zastępczej.

Otrzymana odpowiedź nie rozwiała jednak moich zasadniczych wątpliwości.

Większość wskazanych przez ministerstwo instrumentów stanowi element ogólnego systemu pomocy społecznej i przeciwdziałania bezdomności. Młode osoby mogą z tych rozwiązań korzystać, jednak możliwość skorzystania z instrumentu adresowanego do szerokiej grupy odbiorców nie jest tym samym co istnienie spójnego modelu wsparcia stworzonego z uwzględnieniem szczególnej sytuacji młodego człowieka wchodzącego dopiero w dorosłość. Jest to rozróżnienie szczególnie istotne w przypadku osób mających 18, 19 czy 20 lat. Młody człowiek pozbawiony bezpiecznego miejsca zamieszkania może nadal się uczyć, doświadczać skutków przemocy lub odrzucenia, znajdować się w kryzysie zdrowia psychicznego, mierzyć się z uzależnieniem, niepełnosprawnością czy brakiem podstawowych kompetencji potrzebnych do samodzielnego funkcjonowania. W takich przypadkach samo zapewnienie schronienia nie jest wystarczającą odpowiedzią. Potrzebne może być jednoczesne wsparcie mieszkaniowe, psychologiczne lub psychiatryczne, edukacyjne, zawodowe i socjalne, a przede wszystkim potrzebne są ciągłość pomocy oraz obecność osoby, która będzie towarzyszyć młodemu człowiekowi w procesie dochodzenia do samodzielności.

Odpowiedź ministerstwa pozostawia również otwarte pytanie o to, kim są 1 tysiąc 232 młode osoby zidentyfikowane w badaniu i jakie były przyczyny ich bezdomności. Wiemy, ile ich jest, znamy podstawową strukturę tej grupy i jej rozmieszczenie terytorialne, ale nadal nie wiemy wystarczająco dużo o ich wcześniejszych doświadczeniach i drogach prowadzących do bezdomności. Bez takiej wiedzy trudno projektować skuteczną profilaktykę i rozwiązania odpowiadające na rzeczywiste przyczyny problemu.

Szczególnej uwagi wymaga sytuacja wychowanków pieczy zastępczej. Planowane przez ministerstwo zmiany dotyczące wcześniejszego rozpoczynania procesu usamodzielniania, indywidualnej diagnozy, profesjonalizacji opiekunów usamodzielnienia czy ewaluacji tego procesu oceniam jako potrzebny kierunek. W odpowiedzi na moje poprzednie oświadczenie zabrakło jednak informacji, ilu wychowanków pieczy zastępczej po jej opuszczeniu doświadcza bezdomności i czy ich dalsze losy są pod tym kątem systematycznie monitorowane.

Jednocześnie piecza zastępcza stanowi tylko część problemu. Młody człowiek może osiągnąć pełnoletność w rodzinie dotkniętej przemocą, uzależnieniami lub innymi poważnymi dysfunkcjami i po ukończeniu 18 lat zostać pozbawiony możliwości dalszego zamieszkiwania w domu. Może opuszczać placówkę resocjalizacyjną, szpital psychiatryczny lub inne miejsce, nie mając bezpiecznego środowiska, do którego może wrócić. W przeciwieństwie do wychowanka pieczy zastępczej taka osoba nie ma wcześniej zaplanowanego procesu usamodzielnienia ani przypisanego systemu wsparcia w momencie przejścia do dorosłości.

Dlatego w nawiązaniu do otrzymanej odpowiedzi zwracam się do Pani Minister z następującymi pytaniami.

1. Czy ministerstwo prowadzi pogłębione analizy dotyczące przyczyn i przebiegu bezdomności osób w wieku 18–25 lat? Jeżeli tak, to proszę o przedstawienie dostępnych wyników, w szczególności dotyczących sytuacji rodzinnej tych osób, doświadczenia pieczy zastępczej i innych placówek, przemocy, zdrowia

psychicznego, uzależnień, sytuacji edukacyjnej i zawodowej oraz okoliczności bezpośrednio poprzedzających utratę miejsca zamieszkania. Jeżeli takich badań nie prowadzono, to czy ministerstwo planuje ich przeprowadzenie?

2. Ile spośród 1 tysiąca 232 osób w wieku 18–25 lat zidentyfikowanych w ogólnopolskim badaniu z marca 2026 r. ma doświadczenie pieczy zastępczej? Czy ministerstwo posiada dane pozwalające ustalić, ilu wychowanków pieczy zastępczej corocznie po jej opuszczeniu trafia do systemu pomocy osobom w kryzysie bezdomności? Czy dalsze losy wychowanków są monitorowane pod kątem ryzyka bezdomności?

3. Które z obecnie funkcjonujących programów, świadczeń lub innych instrumentów zostały zaprojektowane bezpośrednio dla osób w wieku 18–25 lat zagrożonych bezdomnością lub doświadczających bezdomności, z uwzględnieniem specyfiki ich wieku i etapu życia, a nie są jedynie rozwiązaniami ogólnymi, z których osoby należące do tej grupy wiekowej również mogą korzystać?

4. Jaką konkretnie ścieżkę pomocy przewiduje obecnie państwo dla młodej osoby, która po osiągnięciu pełnoletności traci możliwość zamieszkiwania w domu rodzinnym, nie była wychowankiem pieczy zastępczej i nie ma innego bezpiecznego miejsca zamieszkania? Do jakiej instytucji powinna się zgłosić, jakie formy pomocy powinny zostać jej zaproponowane, kto odpowiada za koordynację tego wsparcia i za przeprowadzenie młodej osoby od sytuacji kryzysowej do rzeczywistego usamodzielnienia?

5. Jakie rozwiązania profilaktyczne i pomocowe ministerstwo przewiduje dla młodych osób, które nie wychowywały się w pieczy zastępczej, ale po osiągnięciu pełnoletności – z powodu przemocy, rozpadu relacji rodzinnych, uzależnień występujących w rodzinie, kryzysu zdrowia psychicznego lub innych poważnych problemów – nie mają bezpiecznego miejsca zamieszkania?

6. Czy ministerstwo rozważa stworzenie dla młodych osób w wieku 18–25 lat zagrożonych bezdomnością lub doświadczających bezdomności spójnego modelu wsparcia, obejmującego – zależnie od indywidualnych potrzeb – bezpieczne miejsce zamieszkania, diagnozę sytuacji młodej osoby, wsparcie opiekuna lub koordynatora procesu usamodzielnienia, wsparcie psychologiczne i psychiatryczne, pomoc w kontynuowaniu edukacji, wejściu na rynek pracy oraz dochodzeniu do samodzielności mieszkaniowej?

7. W odpowiedzi na moje poprzednie oświadczenie ministerstwo poinformowało o 2 projektach finansowanych ze środków Funduszy Europejskich dla Rozwoju Społecznego, o łącznej wartości 44 milionów zł, wspierających tworzenie mieszkań treningowych i wspomaganych, w tym z nastawieniem na wsparcie młodych osób, w wieku 18–25 lat, w kryzysie bezdomności. Ile mieszkań i miejsc powstanie w ramach tych projektów? Ile miejsc zostanie przeznaczonych konkretnie dla osób w wieku 18–25 lat? W jakich województwach lub miejscowościach będą one dostępne, kiedy rozpoczną funkcjonowanie oraz jaki zakres usług – poza samym wsparciem mieszkaniowym – będzie zapewniony ich mieszkańcom?

8. Jak ministerstwo zamierza zapewnić ciągłość wsparcia mieszkaniowego po zakończeniu pobytu w mieszkaniu treningowym? Czy w ramach przygotowywanych zmian analizowana jest dostępność mieszkań komunalnych, społecznych lub innych form docelowego zamieszkania dla młodych osób kończących proces usamodzielniania? Czy ministerstwo posiada dane dotyczące przeciętnego czasu oczekiwania osób, o których mowa, na możliwość uzyskania stabilnego miejsca zamieszkania?

9. Czy w ramach procedowanej nowelizacji ustawy o pomocy społecznej lub innych przygotowywanych zmian legislacyjnych ministerstwo rozważa wyodrębnienie młodych osób w wieku 18–25 lat jako grupy wymagającej szczególnego modelu przeciwdziałania bezdomności i wychodzenia z niej? Jeżeli tak, proszę o wskazanie konkretnych projektowanych rozwiązań. Jeżeli nie, proszę o przedstawienie powodów, dla których ministerstwo nie uznaje takiego wyodrębnienia za zasadne.

10. Czy ministerstwo przeprowadziło analizę porównawczą zakresu i wysokości wsparcia przysługującego młodym osobom usamodzielniającym się na podstawie ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej oraz osobom usamodzielniającym się na podstawie ustawy o pomocy społecznej? W szczególności: czy planowane zmiany – w tym wzrost świadczenia na kontynuowanie nauki dla usamodzielnianych wychowanków pieczy zastępczej – nie doprowadzą do sytuacji, w której młode osoby znajdujące się w porównywalnie trudnej sytuacji życiowej otrzymają pomoc w istotnie różnym wymiarze wyłącznie ze względu na to, z jakiego systemu wychodzą? Czy ministerstwo przewiduje działania zmierzające do zapewnienia porównywalnego poziomu wsparcia osobom znajdującym się w podobnej sytuacji życiowej?

Zależy mi na możliwie szczegółowej odpowiedzi na przedstawione pytania, ponieważ pozwoli ona ocenić nie tylko to, jakie instrumenty formalnie funkcjonują, ale przede wszystkim to, czy składają się one na ciągłą i skuteczną ścieżkę prowadzącą młodego człowieka od kryzysu do samodzielności. Wzrost liczby zidentyfikowanych osób w wieku 18–25 lat w kryzysie bezdomności o ok. 21% w ciągu 2 lat jest sygnałem, którego nie powinniśmy ignorować. Nie chodzi przy tym wyłącznie o reagowanie w momencie, kiedy młody

człowiek już staje się osobą bezdomną. Równie ważne jest rozpoznanie momentów, w których można temu zapobiec – przed opuszczeniem pieczy lub innej placówki, po zakończeniu hospitalizacji, w sytuacji przemocy lub rozpadu relacji rodzinnych czy w momencie utraty bezpiecznego miejsca zamieszkania.

Nie powinniśmy dopuszczać do sytuacji, w której młody człowiek po ukończeniu 18 lat znajduje się pomiędzy systemem wsparcia przeznaczonym dla dzieci i młodzieży a rozwiązaniami projektowanymi dla ogółu osób dorosłych.

Dlatego uważam, że potrzebujemy nie tylko katalogu dostępnych świadczeń i programów, lecz przede wszystkim odpowiedzi na zasadnicze pytanie: czy młody człowiek zagrożony bezdomnością ma zapewnioną w Polsce jasno określoną, dostępną i ciągłą drogę od kryzysu do bezpiecznej samodzielności?

Ewa Monika Kaliszuk
senator RP